

kiadványokkal jelenik meg a könyvpiacra.

Kovács Dénes kis füzete apró elbeszéléseket tartalmaz, melyek többnyire idillikus képecskéket festetnek az emberi életből. Van bennük egy kis érzelmesség, egy kis humor, egy kis hangulat, van bennük magyaros érzés, s jó magyar nyelven, bizonyos elbeszélő készséggel vannak írva. Különösebb irodalmi jelentőségük nincsen s a Mikszáth hatását éreztető nyolcvanas-kilencvenes évekbeli rajzokra emlékeztetnek.

Szinnyei Ferenc.

Magyar irodalmi lexikon. Örömmel hívjuk fel a művelt közönség, az iskolák és szakkörök figyelmét három buzgó magyar tanárnak erre a szép vállalkozására. A Szinnyei József-féle Magyar Írók sokkal nagyobb arányú (csaknem 30.000 címszót ölel fel 14 vaskos kötetben!), semhogy a szakkörökön kívül mindennapi használatra elterjedhetett volna. Alig is kapható már. Kötetei lezárása óta a bennök foglalt anyag tudományos irodalma rendkívül megnövekedett, s az ezeket is felölelni hivatott pótlás (Gulyás Pál műve) nagy arányai s a kiadás nehézségei miatt szintén lassú, vonatott megjelenésre van kárhozthatva.

Nagyon életre való gondolat tehát egy, a laikus érdeklődést is kielégítő, kisebb arányú „Szinnyeit” bocsátani szét a mindennapi használatra, máig levezetett támogató apparátussal, s az írói életrajzokon kívül az irodalommal kapcsolatos minden tudnivalóra kiterjeszkedőleg.

A *magyar irodalmi lexikont* a Studium adja ki. Szerkesztette Ványi Ferenc középiskolai tanár, Fóris Miklós és Tóth András közreműködésével. Átnézte Dézsi Lajos és Pintér Jenő. Eddig csak az I. félkötet jelent meg belőle, mely az A betűs címszóktól kezdve a Gy betűsök vége feléig halad. Hamarosan követni fogja — s kívánatos is, hogy nemnél előbb kövesse — a II. félkötet.

Ez a lexikon elsősorban tanulókat s egyetemi hallgatókat tart ugyan szemmel, de kielégíti a szakemberek leg-sürgősebb szükségleteit s annál inkább a nagy közönségéit is. Igen gazdag és sokszereű anyagot ölel fel, bőkezűen egyesítve a szaklexikon s az irodalmi szótár igényeit. Külön címszók alatt sorakoztatja fel a mult és jelen magyar íróinak életrajzi és könyvészeti adatait, egyes kiválóbb műveknek (regények-

nek, eposzoknak, drámáknak) tartalmi kivonatát s főbb szereplőit, fontosabb, hiresebb költemények szerzőinek megjelölését, hírlapok és folyóiratok adatait, egyes műfajok, különféle idegen hatások történetét, poétikai, stilisztikai, retorikai, verstani tudnivalókat és irodalmi művekből eredő szállóigéket. Hellyel-közzel névalírások és címlapok hasonmásait díszítik a húsz ivnyi, jó nyomású, negyedret kötetet.

Szempontja kizárólag s egészen magyar. Csak a magyar irodalmat dolgozza fel, de azt lehető teljességében: az elszakított területek mai íróira is kiterjeszkedve. Szerzőinek becsületére, iskolának és közönségnek egyaránt hasznára válik e rendkívüli buzgósággal s lelkiismeretes utánjárással készült és még készülő kiadvány. Nem kérkedik külső díszsel, csak tájékoztatni akar; nem szépíróskodik, hanem ismereteket közöl; ha kérdezzük tőle valamit, egyszerűen felel s nem tart jól esztétikai tereferével a ténybeli adatok helyett. A jelent nagy mértékben figyelembe veszi ugyan (s ez el is várható minden jó lexikontól), de nem növeszti nyakára a múltnak, s elfogulatlan kötelességtudással ad számot a legellentétesebb és vitatottabb modern jelenségekről is. Nincsenek rejtett céljai; bizhatunk benne.

Első kísérlet ez nálunk a maga nemében; megérdemel minden jóakaratót, sőt támogatást használói részéről. Igyekeznünk kell mennél jobbá tenni bizonyonlag várható újabb kiadásait, sőt még csak készülő kötetét is, amennyire lehet. Ebből a célból közöljük itt néhány megjegyzésünket.

Azt hisszük, bizonyos tekintetben többet nyujt kelleténél. A tartalom-elmondások többnyire fölöslegesen részletezők, s amely hasznosak lehetnek emlékeztetőül az egykori olvasmányra, oly könnyen helyettesítheti velök az olvasást a vizsgára készülő tanuló. Poétikai, stilisztikai, retorikai stb. fogalmak magyarázatása sem szükséges oly mértékben, mint a lexikon szerzői látszanak gondolni, s ha már ennyi tért szentelünk nekik, osztályozások helyett a történeti szempont erősebb érvényesítése volna kívánatos. «Főgondolat», «Gondolatjel» s más efféle címszók teljesen fölöslegesek. Dramaturgia, esztétika, ethnográfia, folklore: jó, ha efféléket megmagyarázunk, de csak úgy, ha magyar művelőikről s hazai történetükről is beszámolunk. Régi, hosszú könyvcímeket (Apollo-

nius, Fortunatus) sem szükséges egész terjedelmükben közölni. Mellőzhető az összefoglaló irodalomtörténetekre (Beóthy, Pintér stb.) való utalás a bibliografiai jegyzetekben, egyes mai írók csak kéziratban levő, vagy «sajtókész» műveinek megemlítése, valamint oly «szállóigék» közlése, melyek nem is szállóigék voltakép. Kinek jutna például eszébe lexikonban utánanézni, hogy kitől származik e mondás: «Az emberek legnagyobb része saját karaktert nem bír?» Pedig efféle címszók is vannak a kötetben. Fölösleges pontosság valakit megrögzíteni oly folyóirat munkatársaként, melybe mindössze egy vagy két verset írt (mint Csöndes Pál a Napkeletbe).

Ez első kötetben különösen sok a tartalomelmondás, mert a könyvcímek nagyon gyakran kezdődnek névelővel s mind az *A* (az), mind az *Egy* ennek a kötetnek a betűrendjébe esik. Nem volna-e jobb a névelő figyelembevétel nélkül (hátravetésével) osztani be ezeket a betűrendbe? Igen sokszor nem emlékszik a kereső, hogy névelővel kezdődik-e a cím, vagy nem s így jobb volna tudnia, hogy a névelőtlen alakban biztosan megtalálja. Különben pedig minden, címszónak megtett könyvcím és költeménycím mellett szívesen látnók az illető mű szerzetése vagy megjelenése évét is.

Feltűnő hiányokra nem tudnánk rámutatni, mindamellett néhány címszóval s adattal szívesen szaporítanók a lexikon anyagát. Baranyai Zoltán, Békássy Ferenc, Gr. Belezsnayné, Csapó Etelke, Csermák, Csűrös Ferenc, Dobóczky Pál, Dombrói Márk, Fest Sándor, Firtos Ferenc, Friedreich István, Gálfy Sándor, Gegő Elek, Gyengyesi Gergely; az álnevek közül Ajtavári (= Kriza), Firtosalyi (= Szentiványi Mihály), Gyergyai Albert (= Szegő Albert); könyv- és költeménycímek közül *A gonosz mostoha*, *A jó öreg korcsmáros*, *Emberek a kövek között*, *Eszterházi mulatságok*, *Forradalmár Petőfi*, *Farkasok dala* s talán *Antigone- és Aristophanes magyar fordítása*; címszókul még fölvehetőek lettek volna az I. kötetben. Mint magyar irodalmi szótárba beleillő, de a lexikonba föl nem vett címszokat említem meg a következőket: Antiphona, Almanachok (mennél teljesebb fölsorolással), Amerikai magyar írók, Apokoinou, Betlehemes játékok, Betű-típusok (mind az írottak, pl. barátgót, stb., mind a nyomtatottak, pl. petit, ismertetésével), Cantate, Can-

tilena, Consura (= elogium; l. Czwittinger!), Csodás elem, Distinctio (a Gyulafehérvári «glosszák» műfaji neve), Décadence, Erasmisták (t. i. a magyarok!), Gesta (mint műfaj-név).

Nemelyik ezek közül más címszó alatt még talán bekerülhetne a második félkötetbe; az Almanachok pl. *Zsebkönyvek és almanachok* címen, az Apokoinou *Közölés*, az Erasmisták *Magyar Erasmisták* címen, stb. Ép ezért külön hívom föl a szerkesztők figyelmét oly címszókra, melyek e kötetből kimaradtak ugyan, de a következésben valami módon pótlandók volnának. Ilyenek:

Államnyelv (l. Szekfű Gyula nevezetes kiadványát): talán fölvehető lesz még *Küzdelem a magyar államnyelvért*, vagy *Magyar államnyelv* címszó alatt: mindenesetre fontos érdek, hogy e kérdés anyaga vázlatosan belekerüljön a lexikonba. Némely retorikai vagy vers-tani apróságok helyett jobb szeretnők látni a magyar nyelvjárások s esetleg irodalmi használatuk rövid ismertetését; s ha e kötetben Barkók, Csángók, Göcsej címszót hiába keresünk, legalább közös címszó alatt szeretnénk kapni róluk valamit a folytatásban.

Az Alföld, a Balaton a magyar költészetben: talán majd *Magyar tájak* címen; Bencések, Ciszterciták, Ferencsek, Dömések szerepe a magyar irodalomban, talán *Szerzetesrendek szerepe* stb. címszó alatt; Barokk, Biedermeyer: talán *Izlésváltozatok* vagy *Stilustörténel* címszó alatt; Erdélyi magyar írók: talán *Romániai-*; Felvidéki magyar írók: talán *Szlovenszkói magyar írók* címszó alatt még belementhető a későbbi kötetekbe. Erdélyi és felvidéki írókról egyenként van ugyan szó bőven a kötetben, de ily összefoglaló áttekintésnek is megvan a maga nagy érdeke, épen ennek a lexikonnak a szellemében. Igen megköszönők továbbá, ha *Népdalok* címen megkapnók egyes ismertebb vagy híresebb népdalaink első közzétételének a adatait. (Pl. Cserebogár, Kalapom szememre vágom.)

A bőséges bibliografiáért, melyet egy-egy íróra vonatkozólag csaknem az imprimatur időpontjáig följegyeztek az érdemes szerzők, különösen tanár-emberek lesznek hálásak. De nem tudjuk, miért maradt el néha (pl. Berde Mária címszó alatt) teljességgel a bibliografia. Olykor, úgy látszik, cédu-lák elkallódása okozhatta a mellőzést. Pl. Horváth Cyrill hozzászólása (Régi

Magyar Költők Tára I. új kiadásában) több címszó alatt is említendő volna (Apáti Ferenc; Bartalis Antal; Bátya, bátya), ahol következetesen hiányzik. Kastner Jenő kiváló tanulmányai sem említetnek a Comico-Tragédia, Felvinczy György, és Faludi Ferenc címszók alatt. Efféle hiányokat hadd említsek még, zárójelbe téve a mellőzött bibliografiai utalást a címszó után:

Báróczi (Eckhardt S.), Az Ember Tragédiája (Tolnai V.), Cigány a magyar irodalomban (Dobóczy Pál), Divényi Mehmed (Arany János), Ehrenfeld-kodex és Ferenc-legenda (Katona Lajos, Thienemann Tivadar), Énekmondók (Petz Gedeon, R. Prikkel Marián), Erdősi Sylvester (Melich János: A legrégebb m. nyomtatványok), Fábrián Gábor (Vörösmarty levelezése), Fabó Bertalan (Sepsődi János kritikája), Falk Miksa (Angyal Dávid kiadványa), Ferences biblia (Timár Kálmán), Gondolatritmus (Arany János).

Mint hogy írókról inkább csak adatokat közölnek, mintsem méltatást: az egyes cikkek terjedelmét sokszor csak az illető író műveinek a száma s a bibliografia mennyisége növeli meg jelentékenyen nagyobbra, mint amennyit egy másik íróhoz viszonyító értékelés szerint megérdemelne. Jól tudjuk tehát némely aránytalanságok természetes okát; azt is látjuk, hogy szépírókat s irodalomtörténészeket általában bővebben ismertetnek, mint más szakok művelőit s ez az ő céljaikhoz képest indokolt is: mindamellett némely esetben (pl. Békefi Remig, Fináczy Ernő) még ily szempont mellett is keveseljük a kiuntalt terjedelmet s nem is annyira a sorok számát, mint a bennök foglalt közlés soványosságát. Annál inkább aztán, ha szépíróról van szó (pl. Bartóky József), vagy irodalomtörténészről (pl. Angyal Dávid, kiről egyébként épen az nincs megemlítve, hogy Gyulai Budapesti Szemléjének volt a munkatársa!).

Szeretnők, ha kivált régebbi írónk vallási hovatartozása rendszeresen föl volna tüntetve. Korábban keveset tördtek ezzel, úgyhogy ma sok esetben nehéz kitudakolnunk, ki milyen vallású volt. Már pedig, hogy a race, moment és milieu mellett, vagy ez utóbbiba belefoglalva, mily egész életre szóló kihatása van a vallásbeli neveletésnek, azt fölösleges fejtegetni. Ha Csató Pálról azt mondja a lexikon, hogy «papnövendék volt», minden olvasója legott azt kérdezi, miféle pap-

növendék? S erre nem kap választ. Brits Frigyesről is meg lehetne mondani, hogy cisztercita.

A verstani cikkek túlságosan is ki akarják meríteni az antik sorfajokat. Végre az nem baj; de nem elég a verstani sémák közlése: minden esetben példát (lehetőleg magyart) kellene idézni. Reméljük, lesz a következő kötetben Nemzeti versidom c. cikkely is, valamint hogy kipótoltatik az a hiány, amelyet itt a Gábor Ignác címszó alatt tapasztalunk: t. i. mind Gábor verselméletének rövid ismertetése, mind pedig annak megfelelő cáfolata. Ezt igen fontosnak tartjuk, mert Gábor Ignác elhamarkodott új elmélete már eddig is elég zavart okozott az idetartozó fogalmak és tények megítélésében.

Ítélettől, jellemzéstől, magyarázgatótól kelleténél jobban tartózkodik a lexikon. Az Ember Tragédiája értelmezése pl. elengedhetetlen föladata lenne egy lexikonnak is. A Conversations-lexikoni pöréről nem elég megmondani, mi körül, kik közt s mikor folyt le, hanem a felek elvi álláspontja is ismerttetendő lenne. Jogos lehet az ítéletmondás kerülése újabb írók (pl. Babits) esetében, de azért nem kellene mellőzni mindennemű egyénítő jellemzést is.

Némely közéletű tévedések csaknem szükségkép belekerülnek ily lexikonokba, hiszen nem bízhatnak minden cikkelyt egy-egy specialistára. Példaképp említem a Bánk bánról szóló cikkelyt, mely szerint az erdélyi pályázaton tíz mű vett részt (pedig 12), a bírálók említésre sem méltatták Bánk bánt (holott erről s öt más pályaműről bírálat is készült!) s a darab 1826-ban Pécsen, 1828-ban Kassán előadatott (holott az első előadás adata kétes hitelű, a második bizonyosan hamis.)

De elég is a tanácsokból és kívánságokból. Célunk csak az volt, hogy ezt a nagy fáradsággal készült, a gyakorlatban nagyra hivatott, becsületes magyar munkát céljai elérésében teljes szolidaritással magunk is támogassuk.

M. N.

Vallásos elbeszélések. (Hegyaljai Kiss Géza: Császár és lelkipásztor. Miskolc. Magyar Jövő kiadványa. Kapi Béla: Az Úr oltalmában. Szentgotthárd. «Harangszó könyvtár» kiad.) Az első könyv elbeszélések gyűjteménye. Szerzőjét, mint a magyar mult nagyszasszonyainak jelenítő erejű arc-